

Mündəricat

01 Aclıq və öyrənmə mühiti:
Riyaziyyat dərslərində şagirdlərin aclıq və nizamsız davranışlarının nümunələri

02 "Şagird Mərkəzli yollar üçün dövlət siyasət ekosistemi

03 Ruandada məktəb idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi

04 Müasir Amerikada müəllim olmaq necədir?

Aclıq və öyrənmə mühiti: Riyaziyyat dərslərində şagirdlərin aclıq və nizamsız davranışlarının nümunələri

"IEA Compass: Briefs in Education" Təhsil nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə Beynəlxalq Assosiasiya tərəfindən hazırlanan məqalələrin toplusudur. Topluda yer alan məqalələr təhsil məsələləri ilə bağlı maraqlı tədqiqat nəticələrini, məlumatları təqdim edir və təhsil sahəsində siyasət forması və tədbirlər üzərində refleksiya yaradır. Toplunun 22-ci buraxılışında "Aclıq və öyrənmə mühiti: Riyaziyyat dərslərində şagirdlərin aclıq və nizamsız davranışlarının nümunələri" adlı məqalə yer alır. Məqalədə bildirilir ki, global bir problem olan şagird aclığı, səkkiz yüz milyondan çox insana təsir göstərən dünyadakı təhsil sistemləri üçün böyük bir problemdir və uşaqlar məhdud maliyyə resursları və yoxsulluq içində yaşamaq ehtimalının yüksək olması səbəbindən xüsusilə həssasdırlar. Uşaq aclığını inkişaf etməkdə olan və ya yüksək yoxsulluq səviyyəsinə malik ölkələrlə əlaqələndirən ümumi təsəvvürlərə baxmayaraq, iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə gənclərin əhəmiyyətli bir hissəsi qida təhlükəsizliyi ilə qarşı-qarşıyadır.

Beynəlxalq Riyaziyyat və Elm Tədqiqatının (TIMSS) 2019-cu il üzrə nəticələri göstərir ki, təxminən hər səkkizinci sinif şagirdindən üçü məktəbə gəldikdə aclıq hiss edir. Bu nisbət Çili, Rumıniya, Koreya Respublikası və Fransa kimi ölkələrdə hər iki tələbədən birinə çatır. Yüksək gəlir bərabərsizliyi və yoxsulluq səviyyəsi ilə xarakterizə olunan ölkələrdə şagirdlərin özləri tərəfindən bildirilən aclıq səviyyəsi ümumiyyətlə daha yüksəkdir. Bununla birlikdə bu gəlir göstəriciləri ilə şagird aclığının korrelyasiyası nisbətən azdır. Üstəlik aclığın tezliyi ölkələr arasında fərqli olsa da bu yüksək gəlir bərabərsizliyi, yoxsulluq və ya aşağı iqtisadi inkişafa malik olanlarla məhdudlaşmır. Əksinə müxtəlif ölkələrdə aclıq geniş yayılıb.

Tədqiqatda şagird aclığının artmasının onun təhsil mühitinə təsiri araşdırılmışdır. Araşdırmada TIMSS 2019-un məlumatlarından istifadə edilərək riyaziyyat dərslərində şagird aclığı ilə onların nizamsız davranışı arasındakı əlaqə öyrənilmişdir. Tədqiqata 38 iştirakçı ölkədən 10619 sinif və 7483 məktəbdən 222492 şagird cəlb olunmuşdur. Məlumatların təhlilindən riyaziyyat dərslərində nizamsız davranışların ölkədən ölkəyə dəyişdiyi və Yaponiyanın ən az nizamsız davranış nümayiş etdirdiyi ölkə olduğu aydın olmuşdur. Bundan əlavə, əksər ölkələrdə riyaziyyat dərslərində müəyyən dərəcədə nizamsız davranış müşahidə olunur, Portuqaliya, Çili və Cənubi Afrika da ən yüksək nizamsız davranış nümayiş etdirən ölkələrdən olmuşdur. Əldə olunan məlumatların təhlili davam edən aclıq və nizamsız davranış arasında ardıcıl əlaqənin mövcudluğunu təsdiqləyir. Belə ki, məktəbdə heç vaxt aclıq hiss etməyən şagirdlərlə müqayisədə, aclıq hiss etdiyini bildiren şagirdlər daha yüksək nizamsız davranış nümayiş etdirmişlər. Bu əlaqənin şagirdlərin və siniflərin sosial-iqtisadi vəziyyəti, müəllimləri təcrübəsi, ixtisası və sinif ölçüsü kimi amillər nəzərə alındıqda daha da əhəmiyyətli olduğu görülmüşdür.

Məlumatların təhlilindən aydın olur ki, şagirdlərin aclıq dərəcələrinin onların riyaziyyat dərsi müddətində diqqəti cəmləmək, dinləmək və sinif fəaliyyəti ilə məşğul olmaq qabiliyyətinə əsaslı maneə yaradır.

Məqalədə keyfiyyətli təlim üçün bir sıra tövsiyələr yer alır:

- 1.Siyasət Prioritetləşdirilməsi: Hesabat qərar qəbul edənlərin təhsil siyasətinin əsas aspekti kimi məktəblərdə aclığın həllinə üstünlük vermələrinin vacibliyini vurğulayır. Bu təhsil mühitinin yaxşılaşdırılması üçün digər siyasət alternativləri ilə bərabər aclığın azaldılmasına üstünlük verilməsinin mənası ilə uyğun gəlir.
- 2.Sektorlararası Əməkdaşlıq: Hesabat effektiv qidalanma proqramlarının həyata keçirilməsi üçün müxtəlif sektorlar arasında əməkdaşlığın vacibliyini vurğulayır. Bu təhsil, səhiyyə, kənd təsərrüfatı, maliyyə və sosial müdafiə kimi sektorlardan qərar qəbul edənlər arasında uğurlu əməkdaşlığın göstəricisidir.
- 3.Resursların Bölgüsü: Hesabat şagird aclığının aradan qaldırılmasına yönəlmiş qidalanma proqramlarını dəstəkləmək üçün adekvat resursların ayrılmasını təklif edir ki, bu da ərzaq yardımı və məktəb yemək proqramları ilə uyğunlaşdırılmış yüksək keyfiyyətli qidalanma proqramlarını dəstəkləmək üçün resursların ayrılması;

01

4.Kurikulum İnkışafı: Sağlam qida vərdişlərini yaxşılaşdırmaq üçün qidalanma təhsilinin məktəb kurikulumlarına daxil edilməsi, qidalanma təhsili təşəbbüslərinin effektivliyini artırmaq üçün yüksək keyfiyyətli qidalanma proqramlarına müəllim hazırlığı;

5.Araşdırma Fokus: Hesabat şagird aclığı ilə akademik nailiyyətlər arasındakı əlaqəni dərinləşdirmək üçün əlavə tədqiqatlara ehtiyac duyur ki, bu da şagird aclığının öyrənmə mühitinin və tədris keyfiyyətinin müxtəlif ölçülərinə necə təsir etdiyinə dair gələcək tədqiqatların nəticəsi ilə uyğunlaşır.

6.Məlumatların toplanması: Hesabatda aclığın səbəbləri və onun öyrənməyə təsiri kimi nüanslar daxil olmaqla, şagird aclığı ilə bağlı hərtərəfli məlumatların toplanmasına ehtiyac vurğulanır. Bu beynəlxalq qiymətləndirmələrdə şagirdlərin aclığı ilə bağlı daha dolğun məlumatların toplanmasının vacibliyini tələb edir.

7.Kapitalın nəzərə alınması: Hesabatda şagirdlərin aclığının aradan qaldırılması üçün səylərin ədalətli olmasını təmin etmək məqsədi ilə qidalanma proqramları tərtib edərkən gəlir bərabərsizliyi və yoxsulluq dərəcələri kimi amillərin nəzərə alınması vurğulanır.

8.Qiymətləndirmə və Monitoring: Hesabat qidalanma proqramlarının davamlı qiymətləndirilməsinin və monitoringinin vacibliyini vurğulayır ki, bu da şagirdlərin qidalanması ilə bağlı müdaxilələrin effektivliyinin qiymətləndirilməsi və nəticələrin izlənilməsinin əhəmiyyətini qeyd edir.

Ümumilikdə təqdim olunan nəticələr qərar qəbul edənlər üçün geniş yayılmış şagird qidalanma problemini həll etmək və bütün şagirdlər üçün öyrənmə mühitini yaxşılaşdırmaq üçün hərəkətə keçə bilən addımlar təklif edir.

“Şagird Mərkəzli yollar üçün dövlət siyasət ekosistemi

ABŞ-da təhsil siyasətçiləri, təhsilə maraqlı tərəflər üçün məlumat bazası rolunu oynayan Dövlət Təhsil Komissiyası Təşkilatı tərəfindən “Şagird mərkəzli yollar üçün dövlət siyasət ekosistemi” adlı siyasət sənədi hazırlanmışdır.

Siyasət sənədində şagird mərkəzli yollar üçün praktik təcrübələrlə əlaqəli fərdiləşdirilmiş öyrənmə imkanları təklif edilir. Bu öyrənmə imkanlarının şagirdlərin orta təhsildən sonrakı təhsilə, karyeraya və vətəndaş həyatına hazırlığını artıracağına inanılır. Sənəddə ənənəvi olaraq, şagird yönümlü təhsillə bağlı siyasətlərin

qeyri-bərabər olması səbəbindən indiyə qədər effektiv planların həyata keçirilməsinin çətinliyi qeyd olunur. Cari hazırlanmış siyasət sənədi, şagird mərkəzli öyrənməni dəstəkləmək üçün lazım olan altı əsas siyasət sahəsini müəyyən etməklə bu problemi həll etməyi hədəfləyir. Təhsil siyasətçilərinə, təhsilə maraqlı tərəflərə şagird mərkəzli təhsilin müxtəlif aspektlərini sistemə şəkildə nəzərdən keçirmələrinə kömək edə biləcək aydın bir çərçivə təklif edilir. Bundan əlavə, sənəddə müxtəlif ştatlarda uğurlu siyasətin həyata keçirilməsini göstərən dövlət nümunələri öz əksini tapır. Cari siyasət sənədi siyasətçilər üçün bələdçi rolunu oynayır, onlara şagird mərkəzli öyrənməni həqiqətən dəstəkləyən ardıcıl siyasətlər hazırlamağa və həyata keçirməyə kömək edir.

Şagird mərkəzli yollar: Şagird mərkəzli yollar fərdi şagird ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmış fərdi, səriştə əsaslı və praktik öyrənmə təcrübələrinə üstünlük verir. Bu yollar müxtəlif fəaliyyət sahələrində uğur qazanmaq üçün vacib olan bacarıq və bilikləri inkişaf etdirir.

Şagird mərkəzli ekosistemin elementləri:

1.Ortaq Vizyon: Dövlətlər şagird uğuru üçün arzuolunan nəticələri və səriştələri əks etdirən orta qurmalıdır.

Nümunə: Şimali Dakota əyaləti, şagirdlərin orta məktəbi bitirdikdən sonra növbəti addımlara hazırlığını müəyyən-ləşdirmək üçün “Seçim hazırlığı” proqramını təqdim etdi. Bu proqram hazırlıq səviyyəsinin üç yolunu təsvir edir: kollecə getmək, işə və ya orduya getmək və hər biri üçün xüsusi hədəflər. Şagirdlərin hazırlığının hərtərəfli qiymət-ləndirilməsini təmin etmək üçün akademik biliklərdən əlavə əsas bacarıqları da ölçür.

2. Öyrənmə imkanları: Təkmil kursa çıxış, işə əsaslanan öyrənmə və ikili diplom proqramları şagirdlərə daha geniş öyrənmə imkanları təmin edə və bu imkanların keyfiyyətinə təsir göstərə bilər.

Nümunə: 2015-ci ildə Koloradoda məktəblər, kolleclər və sənaye arasında əməkdaşlıq vasitəsilə şagirdləri yüksək bacarıqlı işlərə hazırlamaq üçün “Pathways in Technology Early Collage High School” adlı təhsil modeli hazırlanmışdır.

Bu model, Kolorado əyalətindəki şagirdlərə məktəb bölgələri, yerli kolleclər və inkişaf potensialı yüksək olan yerli müəssisələr arasında ortaqlıq quraraq yüksək ixtisaslı mütəxəssislər üçün iş imkanı təmin etməyi hədəfləyir. Proqram altı il davam edir, bu müddət ərzində şagirdlər həm orta məktəb diplomunu, həm də subbakalavr dərəcəsi ala bilərlər.

3.Məzuniyyət tələbləri və müddət: Məzuniyyət tələbləri və müddəti şagirdlərin əldə edə biləcəyi təhsil imkanlarına və fərqli öyrənmə yollarını seçmək qabiliyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Bu qaydalar şagirdlərin müəyyən fənlər və ya bacarıqlar üzrə biliklərini necə nümayiş etdirmələrinin müəyyən edilməsində mühüm rol oynayır. Şagirdlərə bacarıqlarını nümayiş etdirmək üçün alternativ üsullar təklif etməklə, məsələn, layihələr və ya qiymətləndirmələr vasitəsilə dövlətlər akademik standartları və keyfiyyəti qoruyarkən effektivliyi təmin edə bilərlər. Çeviklik və sərtlik arasındakı tarazlığın qorunması şagirdlərə yüksək akademik standartlara cavab verərən müxtəlif təhsil trayektoriyalarını seçmək azadlığını təmin edir. Nümunə: İndianada standart diplom tələblərinə əlavə olaraq şagirdlər məşğulluq bacarıqlarını və ali təhsil almaq üçün orta təhsildən sonrakı səriştələrin mənimsənilməsini nümayiş etdirməlidirlər.

02

Onlar layihə əsaslı öyrənmə, xidməti öyrənmə və ya işə əsaslanan öyrənmə vasitəsilə bu bacarıqları nümayiş etdirmək üçün çevikliyə malikdirlər.

Bundan əlavə, orta təhsildən sonrakı hazırlıq müxtəlif qiymətləndirmə metodları, xüsusi kurs ardıcılığı, sertifikatlar və ya yerli olaraq hazırlanmış yollarla göstərilə bilər. Bu kompleks yanaşma məzunların həm işə, həm də əlavə təhsil imkanlarına hazır olmasını təmin edir.

4. Hesabatlılıq: Məktəb hesabat sistemləri akademik nailiyyətlərə və böyüməyə xüsusi diqqət yetirir. Bir çox ştatlar hesabatlılıq sistemlərində kollec və karyera hazırlığını da nəzərə alır. Şagirdlərə hazırlıqlarını nümayiş etdirmək üçün bir çox yol təqdim etməklə məktəblər daha geniş təhsil imkanları təklif edə bilər. Nümunə: Vermont məktəb hesabatlılığı sistemində kollec və karyera hazırlığı ilə yanaşı məktəbdən sonrakı təhsil nəticələrinə üstünlük verməsi ilə seçilən ştatlardan biridir. Sistem, kollec qəbul imtahanlarında performans, dərin kurs işləri, sənaye sertifikatı və hərbi hazırlıq da daxil olmaqla müxtəlif amillərə əsaslanaraq məktəb keyfiyyətini və tələbə müvəffəqiyyətini qiymətləndirir. Bundan əlavə orta məktəbi bitirdikdən sonra şagirdlərin həyata hazırlığı barədə hərtərəfli məlumat verərək, ali təhsil müəssisələrinə qəbul, işçi qüvvəsi hazırlığı proqramlarında iştirak və ya hərbi xidmətə çağırışları izləyir.

5. Dövlət Səviyyəsində Rəhbərlik: Dövlət qurumları məktəblər və bölgələrə dəstək, rəhbərlik və resurslar təqdim etməklə şagird mərkəzli öyrənməni təşviq edə bilər.

Nümunə: Cənubi Karolinanın Fərdiləşdirilmiş öyrənmə idarəsi, Cənubi Karolinada rayonların fərdiləşdirilmiş öyrənmə yanaşmalarına dair təlimat hazırlayıb. Təlimat hər bir rayonun ehtiyaclarına uyğun variantları təklif edərək, dövlət çərçivəsi və standartları ilə uyğunlaşdırılmışdır. Bundan əlavə, idarə müəllimlərə şagird mərkəzli öyrənmə strategiyalarını effektiv şəkildə həyata keçirməyə kömək etmək üçün təlimlər də təklif edir.

6. Maliyyələşdirmə: Maliyyələşdirmə mexanizmləri təlimə, resurslara və maraqlı tərəflərin cəlb edilməsinə investisiyaları dəstəkləyən şagird mərkəzli tədris modelləri ilə uyğunlaşdırılmalıdır. Nümunə: Yuta Təhsil Şurası ənənəvi tədris vaxtlarında əhəmiyyətli dəyişiklik etdi. Belə ki, Yuta Təhsil Şurası indi davamiyyət və maliyyəni yalnız şagird performansına görə təyin etməyə qərar verib. Bundan əlavə, Yuta fərdiləşdirilmiş, səriştə əsaslı öyrənməni dəstəkləyən grant proqramı təqdim edir. Bu proqramlar kadr hazırlığına və liderliyin inkişafına sərmayəni təmin edir.

Şagird mərkəzli ekosistemin müxtəlif elementlərinə müraciət edən hərtərəfli siyasət yanaşması effektiv şagird mərkəzli yolları təşviq etmək üçün vacibdir. Bu əsasda cari siyasət sənədi və qeyd olunan nümunələr siyasətçilərin şagird uğurunu dəstəkləmək üçün innovativ strategiyaları və ən yaxşı təcrübələri vurğulayır.

Ruandada məktəb idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi

Səhiyyə, təhsil, iqtisadi böyümə, iqlim dəyişikliyi, miqrasiya və xarici yardımın effektivliyi daxil olmaqla beynəlxalq inkişaf əlaqəli geniş mövzularda araşdırmaları əhatə edən Qlobal İnkişaf Mərkəzi tərəfindən "Ruandada məktəb idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi" adlı araşdırılma aparılmışdır. Tədqiqat Ruandada 2018-2019-cu illər arasında təsadüfi seçilmiş 525 məktəbdə həyata keçirilən məktəb rəhbərliyinə yönəlmiş peşəkar inkişaf proqramının təsirini araşdırır. Proqramın məqsədi məktəb rəhbərliyinin liderlik, idarəetmə və müəllim dəstəyi sahəsində bacarıqlarını artırmaqdan ibarətdir. Məktəb liderliyinin peşəkar inkişaf proqramı - Proqram Təhsil Nazirliyi tərəfindən 2018-ci ildən etibarən tətbiq edilməyə başlanıb. Proqramın məqsədi məktəblərin idarə edilməsini yaxşılaşdırmaq, məktəblərdə tədris və öyrənmə keyfiyyətini artırmaq və nəticədə şagirdlərin öyrənmə nəticələrini yaxşılaşdırmaqdır. Xüsusilə Ruandada baş müəllimlər - məktəb direktorları ümumiyyətlə heç bir rəsmi təlim keçmədən müəllim vəzifəsindən rəhbər vəzifəsinə yüksəlir ki, rəsmi hazırlığın olmaması onların liderlik bacarıqlarında çatışmazlıqlara səbəb olur.

Təklif olunan proqram "Effektiv məktəb liderliyinə" yönəlmiş akkreditə olunmuş diplom proqramıdır. Bu diplom proqramı Ruanda Universiteti ibtidai və orta məktəblər üçün təhsil kolleci tərəfindən hazırlanmış və akkreditə edilmişdir. Məqsəd məktəb rəhbərlərini məktəblərinə səmərəli rəhbərlik etmək, tədrisin yaxşılaşdırılması və nəticədə şagird fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması üçün lazım olan bacarıq və biliklərlə təchiz etməkdir.

Təhsil proqramı effektiv məktəb rəhbərliyinin beş peşəkar standartı əsasında hazırlanmışdır.

- 1.məktəb üçün strateji istiqamətlərin müəyyənləşdirilməsi;
- 2.təlim prosesinə rəhbərlik;
- 3.tədris rəhbərliyi;
4. bir təşkilat olaraq məktəbin idarə edilməsi;
5. valideynlər və daha geniş icma ilə işləmək.

Təsvir olunan diplom proqramı 40 kreditdən ibarətdir və hər biri 10 kreditdən ibarət olan 4 modulu əhatə edir.

Modul 1: Məktəb rəhbərliyi və ictimaiyyətlə əlaqələr

- məktəb rəhbərliyinə giriş
- valideynlərlə və daha geniş bir cəmiyyətlə işləməyin vacibliyi
- effektiv ünsiyyət və əməkdaşlıq bacarıqları
- şagirdlər, müəllimlər, valideynlər və cəmiyyətlə əlaqələr qurmağın və qorumağın vacibliyi

Modul 2: Məktəb üçün strateji istiqamətin formalaşdırılması

- məktəb üçün strateji istiqamət hazırlamaq
- missiya, dəyərlər və inkişaf strategiyalarını inkişaf etdirmək üçün müxtəlif maraqlı tərəflərlə əməkdaşlıq üçün tövsiyələr
- şagirdlərin, işçilərin, valideynlərin, yerli liderlərin və inkişaf tərəfdaşlarının strateji planlaşdırma prosesinə cəlb edilməsinin vacibliyi

Modul 3: Məktəbin təşkilat kimi idarə edilməsi.

- məktəb idarəçiliyi və təşkilatçılıq bacarıqları
- resursların optimallaşdırılması, tədris və öyrənmə üçün təhlükəsiz və səmərəli mühitin yaradılması
- məktəb mühitini yaxşılaşdırmaq üçün resursların səmərəli bölüşdürülməsi və istifadəsi üçün strategiyalar

Modul 4: Öyrənmə və tədris prosesinin idarə edilməsi

- öyrənmə və tədris prosesini idarə etmək strategiyaları
- öyrənmələr üçün təhlükəsiz və əhatəli öyrənmə mühitinin qurulması
- müəllimlərin dəstəklənməsi yolları.

03

- səriştəyə əsaslanan tədris proqramına uyğun olaraq tədrisin yüksək, aktualıq və elmi əsaslı təcrübə standartlarına uyğunluğunun təmin olunması

Beləliklə, diplom proqramı məktəb rəhbərlərinə paylanmış liderlik modelinə uyğunlaşdırılmış bacarıqlar verməklə dəyişiklikləri stimullaşdırmağa yönəlmişdir. Bu yanaşma bütün məktəb cəmiyyətində birgə qərar qəbuletmə və problemlərin birgə həllinə kömək edir. İnküzivlik və əməkdaşlıq mədəniyyətini təşviq edən proqram, nəticədə müsbət dəyişikliklərə və öyrənmə nəticələrinin yaxşılaşdırılmasına səbəb olan məktəb rəhbərliyinin səmərəliliyini artırmağı hədəfləyir.

Tədqiqat Ruandada böyük Məktəb Liderliyinin Peşəkar İnkişaf Proqramının (SLPDP) insan kapitalının inkişafına təsirini qiymətləndirir. Tədqiqatın nəticəsində tətbiq edilən proqramın şagirdlərin imtahan ballarına əhəmiyyətli təsiri müşahidə edilməmişdir. Lakin proqram dövlət məktəblərində və dövlət tərəfindən dəstəklənən məktəblərlə müqayisədə imtahan ballarının təxminən 0,1-0,11-ə qədər artımı müşahidə olundu. Bu artımın kiçik təsirinə baxmayaraq, proqram, adətən, şagirdlərin imtahan qiymətlərini sərfəli şəkildə yaxşılaşdırmaq imkanına malikdir.

Tədqiqat məktəb rəhbərliyinin peşəkar inkişafı proqramları üçün xüsusi məktəblərin və ya baş müəllimlərin hədəflənməsinin vacibliyini vurğulayır.

SLPDP-nin məhdud resurslar, zəif idarəetmə keyfiyyəti və aşağı ilkin şagird performansları kimi problemlərlə tez-tez üzləşən dövlət məktəblərində daha effektiv olduğu aşkar edilmişdir. Bu onu göstərir ki, proqram bu çatışmazlıqlardan başla -yaraq həm idarəetmə təcrübələrini, həm də şagird nəticələrini təkmilləşdirərək məktəblərə daha əhəmiyyətli və faydalı təsir göstərə bilər. Bundan əlavə, tədqiqat SLPDP-nin təsirlərini azalda bilən amillər kimi vaxt məhdudiyyətlərini və mülkiyyət strukturunu müəyyən edir. Əgər baş müəllimlərin proqram tərəfindən təklif olunan dəyişiklikləri effektiv şəkildə həyata keçirmək üçün vaxtı yoxdursa və ya bir neçə maraqlı tərəf iştirak edərsə, proqramın effektivliyini azaldan daha az dəyişiklik həyata keçirilə bilər.

Tədqiqatda iki əsas məhdudiyyət qeydə alınmışdır: yalnız şagirdin test ballarına diqqət yetirilməsi və proqramın qısamüddətli təsirlərinin yoxlanılması. Gələcək tədqiqatlar məktəb lideri təliminin şagird rifahının digər ölçülərinə təsirini və proqramın uzunmüddətli təsirlərini araşdırmalıdır. Məktəb rəhbərliyinin inkişafı proqramlarının səmərəliliyinin artırılması və onların iqtisadi səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi də prioritet hesab edilməlidir. Bundan əlavə proqramın sinif səviyyəsindən asılı olaraq şagirdlərə fərqli şəkildə necə təsir etdiyini araşdırmaq təhsildə resursların bölüşdürülməsi ilə bağlı dəyərli fikirlər verə bilər.

Müasir Amerikada müəllim olmaq necədir?

04

“PEW” Araşdırma Mərkəzi ABŞ-da bağçadan 12-ci sinfə qədər ümumtəhsil müəssisələrində tədris aparan müəllimlərlə “müəllim karyerası” istiqamətində əməkdaşlıq edərək, təcrübələri araşdırmışdır. Araşdırma onlayn formada təşkil olunmuşdur. 2023-cü il oktyabrın 17-dən noyabrın 14-dək aparılan onlayn sorğuya əsaslanan araşdırmada ABŞ-da bağçadan 12-ci sinfə qədər ümumtəhsil müəssisələrində tədris aparan 2531 müəllim iştirak etmişdir. Aparılan araşdırmalardan bir sıra nəticələr əldə olunmuşdur:

Tədqiqatın nəticələrindən ümumilikdə müəllimlərin iş məmnunluğunun aşağı səviyyədə olduğu aydın olmuşdur. Buna səbəb olaraq, müəllimlərin 77%-i stresi, 68%-i isə tədrisin ağırlıq dərəcəsini, 70%-i məktəbdə müəllim və inzibati heyət çatışmazlığını vurğulayıb. Bundan əlavə, müəllimlərin 52%-nin müəllimlik peşəsini gənc nəsil üçün tövsiyə etmədiyi də aşkarlanıb.

Həmçinin tədqiqatdan aydın olur ki, müəllimlərin şagirdlərin akademik səriştələri və davranışı ilə bağlı narahatlıqları var. Belə ki, yalnız 17% müəllim şagirdlərin akademik səriştəsini, 13% müəllim isə şagird davranışını müsbət qiymətləndirir.

Buna səbəb kimi, müəllimlər pandemiyanı, valideyn dəstəyinin kifayət olmadığını, valideynlərin övladlarına ev tapşırıqlarının həllində kifayət qədər köməklik etmədiklərini vurğulamışlar.

Tədqiqat zamanı müəllimlərdən şagirdlərin məktəbdə ən çox rast gəldiyi problemlər soruşulmuşdur. Müəllimlərdən 53%-i yoxsulluğu, 40%-i davamsızlığı, 48%-i isə narahatlıq/depressiyanı şəhər, kənd və şəhəratrafi məktəblərdə təhsil alan şagirdlər üçün əsas problemlər kimi göstərmişlər. Yalnız 20% müəllim (orta məktəb müəllimləri arasında bu nisbət xeyli yüksək olsa da (34%)) bullinqi əsas problem olaraq qeyd etmişdir.

Eyni zamanda müəllimlərdən sinif otaqlarının infrastrukturu və xüsusən də tədrisə mane ola biləcək problemlər haqqında soruşulmuşdur. Təhlildən aydın olur ki, 47% müəllim ümumi sinif problemlərinə şagird marağının olmamasını (bu göstərici tam orta məktəbdə daha yüksəkdir), 33% müəllim smartfonlardan istifadəni (bu göstərici tam orta məktəbdə daha çoxdur), təqribən 21% müəllim isə dərs prosesində nizam-intizam qaydalarına əməl olunmaması hallarını qeyd edib. Bu cür hallar ibtidai və orta təhsil müəllimlərinin daha çox vurğuladığı problemlər sırasındadır. Qeyd edək ki, 68% müəllim daha çox şagirdlərin sözlü, 40% müəllim isə fiziki zorakılığa məruz qaldıqlarını qeyd etmişdir.

Həmçinin tədqiqatdan müəllimlərin 58%-nin mütəmadi olaraq siniflərində davranış problemləri ilə qarşılaşdığı, təxminən 1/3 (28%-nin) isə hər gün sağlamlıq problemi məhdud şagirdlərə dəstək verdiyi məlum olmuşdur. Bu çətinlik ibtidai və orta məktəb müəllimlərində daha çox müşahidə olunmuşdur. Həmkarları ilə münasibətlərində müəllimlərin 71%-i məmnun olduğunu qeyd etmişlər. Əmək haqqına gəldikdə isə yalnız 15% müəllimin əmək haqqını qaneedici hesab etdiyi məlum olmuşdur. Bundan əlavə 40% müəllim isə təhsildən tamamilə ayrılmağı düşündüklərini, 56%-i işlərindən məmnun olduqlarını, 53%-i isə işini zövqlə yerinə yetirdiyini vurğulamışdır.

Müəllimlərin fikrincə ictimaiyyətin bu peşəyə münasibəti birmənalı deyil. Yalnız 18% müəllim ictimaiyyətin müəllimlərə etibar etdiyi düşüncəsindədir. Həmçinin müəllimlər həmkarlarına (58%), rəhbərliyə (53%) və şagirdlərə (52%) etimadın daha əhəmiyyətli olduğunu qeyd edirlər. Tədqiqatdan aydın olur ki yalnız 30% müəllim valideyn tərəfindən etimadın daha əhəmiyyətli olduğunu hesab edir. Ümumiyyətlə müəllimlər valideynlərin iştirakını qiymətləndirənlər də şagirdlərin uğuruna mane ola biləcək boşluqlarda onların da məsuliyyətinin böyük olduğunu qeyd ediblər. Son olaraq, ABŞ-da müəllimlərin rifahını, şagird nəticələrini və ümumi təhsil keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün dəstək sistemlərinə, islahatlara və artan resurslara ehtiyac olduğu hesabatda öz əksini tapır.